

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۵	فصل اول: ازدواج بدون طلاق
۵	مفاهیم خانواده
۶	تعریف خانواده
۷	معیارهای تعریف خانواده
۸	ویژگی‌های خانواده
۱۰	کارکردهای خانواده
۱۱	خانواده در مضامین و حیانی
۱۲	خانواده در قانون اساسی ج.ا.ا.
۱۲	خانواده در سیاست‌های کلی سلامت
۱۲	خانواده در سیاست‌های کلی جمعیت
۱۳	سیاست‌های کلی خانواده
۱۵	ازدواج پایدار
۱۵	تعریف ازدواج
۱۶	باورهای غلط در ازدواج
۱۸	عوامل ازدواج پایدار
۲۲	عوامل استحکام‌بخش خانواده
۳۰	عوامل تخریب خانواده
۳۹	فصل دوم: مفاهیم طلاق
۳۹	ماهیت طلاق
۳۹	تعریف طلاق
۳۹	طلاق در گذر تاریخ و فرهنگ
۴۰	طلاق در اسلام
۴۲	انواع طلاق

صفحه	عنوان
۴۲	طلاق رجعی
۴۳	طلاق بائن
۴۳	طلاق عدلی
۴۴	پیامدهای طلاق
۴۷	نکات اساسی در مورد طلاق
۴۹	شاخص‌های سنجش طلاق
۴۹	تعریف شاخص و انواع آن
۵۰	شاخص‌های قابل استفاده برای طلاق
۵۱	ارزیابی میزان شیوع طلاق
۵۱	آمار میزان طلاق
۵۳	آمار طلاق بر حسب نسبت طلاق به ازدواج
۵۵	آمار طلاق بر حسب عمر ازدواج
۵۸	آمار بر حسب وضعیت کلی خانواده
۵۹	شاخص جامع برای ارزیابی طلاق
۵۹	فرایند طلاق
۶۵	فصل سوم: علل و عوامل طلاق
۶۵	الگوهای نظری تبیین علی طلاق
۶۹	علل طلاق
۷۵	تحلیلی بر علل طلاق
۸۳	یک الگوی کاربردی برای آسیب‌شناسی طلاق
۸۹	فصل چهارم: روش‌های ارزیابی طلاق
۸۹	اصول ارزیابی طلاق
۸۹	ضرورت ارزیابی
۹۰	الگوی ارزیابی زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی
۹۲	اصول ارزیابی
۹۴	روش‌های ارزیابی
۹۶	راهنمایی برای پرسیدن سؤالات
۹۷	راهنمایی برای استفاده از ابزارهای ارزیابی
۹۷	انتخاب ابزار
۹۸	چطور تصمیم می‌گیرید که کدام ابزار را استفاده کنید؟
۱۰۰	اجرای ابزارهای ارزیابی

۱۰۰	تفسیر نتایج ابزارهای ارزیابی
۱۰۱	ارزیابی در مصاحبه اولیه
۱۰۱	مصاحبه اولیه
۱۰۲	طرح مشکل
۱۰۳	ارزیابی اهداف مراجع
۱۰۴	ارزیابی انگیزه مراجع
۱۰۴	راهکارهای امتحان شده
۱۰۵	تشخیص نقاط قوت و منابع
۱۰۵	ارزیابی مسائل امنیت جانی
۱۰۵	خشونت
۱۰۷	ارزیابی خودکشی
۱۰۸	ارزیابی آسیب به دیگران
۱۱۰	ارزیابی آسیب شناسی روانی
۱۱۰	تشخیص فردی
۱۱۰	چهارچوب ارزیابی تشخیصی
۱۱۲	محورهای ارزیابی زوج ها
۱۱۲	نمونه ای از ارتباط
۱۱۳	تاریخچه روابط
۱۱۶	ارزیابی کارکرد زناشویی
۱۱۷	ارزیابی مسائل جنسی
۱۱۹	ارزیابی خیانت
۱۲۳	فصل پنجم: روش های پیشگیری از طلاق
۱۲۳	ماهیت سازگاری زناشویی
۱۲۶	راهبردهای کلی برای کاهش ناسازگاری زناشویی
۱۲۶	راهبرد اول: آماده سازی زوجین قبل از ازدواج
۱۲۶	راهبرد دوم: برنامه های غنی سازی پس از ازدواج
۱۲۸	راهبرد سوم: مشاوره زناشویی و زوج درمانی
۱۲۹	اصول مداخلات پیشگیرانه برای طلاق
۱۲۹	اهمیت حضور مشترک زن و شوهر در جلسات
۱۳۰	توجه به تفاوت های زن و شوهر در مواجهه با تعارض
۱۳۰	بهره گیری از خانواده درمانی چندگانه
۱۳۱	رعایت قواعد لازم در جلسات خانواده

۱۳۱	روش‌های کاهش ناسازگاری زناشویی
۱۳۲	۱. بهبود روابط زناشویی
۱۳۴	۲. کمک به گذر زوجین از چرخه‌های زندگی
۱۳۹	۳. روش حل تعارض خانوادگی
۱۴۴	۴. ایجاد رابطه سالم
۱۵۳	۵. روش تمایز یافتگی
۱۵۹	۶. روش مثلث‌زدایی
۱۶۲	۶. روش بازسازی مرزها
۱۶۶	۸. روش ارائه تکلیف برای رفع نشانه مرضی
۱۷۳	۹. روش ایجاد تجربه عاطفی
۱۸۰	۱۰. تغییر شیوه زندگی
۱۸۹	فصل ششم: روش‌های مداخله در زوجین متقاضی طلاق
۱۹۰	اصول مدیریت جلسات مشاوره طلاق
۱۹۰	اصل اول: ایجاد جو مطمئن و شرایط امن
۱۹۱	اصل دوم: ارائه مغری برای نگهداری و دربرگرفتن
۱۹۲	اصل سوم: حفظ توازن
۱۹۳	اصل چهارم: شناخت و توجه به اهداف مشاوره طلاق
۱۹۳	اصل پنجم: رعایت اصول حرفه‌ای مشاوره طلاق
۱۹۴	اصل ششم: تدوین طرح مشاوره و مداخله
۱۹۵	اصل هفتم: ملاحظه طلاق به عنوان یک بحران
۱۹۵	اصل هشتم: فرایند کلی مشاوره کاهش طلاق
۱۹۶	الگوی عمومی مداخله در طلاق
۱۹۸	فرایند اول: وضعیت زوج را ارزیابی و مشکلات را تشخیص دهید
۱۹۸	مصاحبه و تشخیص مشکلات زوجین
۱۹۹	فرایند مصاحبه
۱۹۹	پرونده مشاوره‌ای
۲۰۶	فرایند دوم: شدت تعارض و خطر طلاق را ارزیابی کنید
۲۰۷	فرایند سوم: شرایط بحرانی را ارزیابی و مداخله کنید
۲۰۸	ارزیابی بحران
۲۱۶	فوریت‌های روان‌پزشکی
۲۱۸	انواع فوریت‌های روان‌پزشکی
۲۲۲	فرایند چهارم: مشکل را بازتعریف کنید

۲۲۲	منطق
۲۲۴	روش
۲۲۴	فرایند پنجم: چرخه تعاملی معیوب را شناسایی و اصلاح کنید
۲۲۹	فرایند ششم: تبدیل جدال به مکالمات سازنده
۲۲۹	مشکل نداشتن صدا
۲۳۱	مشکل از دست دادن ارتباط
۲۳۳	مشکل از دست دادن همدلی
۲۳۵	چند نکته برای مداخله
۲۳۶	فرایند هفتم: گره‌های تعاملی را باز کنید
۲۳۶	ماهیت درمان هیجان‌مدار
۲۳۷	فرایند درمان هیجان‌مدار
۲۴۰	فرایند هشتم: نحوه برخورد با مراجعان اجباری را به کار ببندید
۲۴۱	۱. ارائه آگاهی درباره مشاوره
۲۴۳	۲. نشان دادن سودمندی مشاوره در جلسات الزامی
۲۴۶	۳. انجام مصاحبه انگیزشی
۲۵۰	۴. روش تجویز بی‌تصمیمی
۲۵۲	فرایند نهم: از یک رویکرد متمرکز بر امید و بخشودگی استفاده کنید
۲۵۷	فرایند دهم: ارجاع را پیش‌بینی و فراهم کنید
۲۶۱	فصل هفتم: مشاوره زوجین طلاق گرفته
۲۶۱	آثار طلاق و فرایند سازگاری
۲۶۱	آثار طلاق بر زوجین
۲۶۲	سازگاری با طلاق
۲۶۷	رویکردهای نظری مداخله در طلاق
۲۶۷	رویکرد روان‌تحلیلی
۲۶۷	رویکرد سیستمی خانواده
۲۶۸	رویکرد رفتاری
۲۶۹	رویکرد آموزشی
۲۶۹	راهنمادهای مشاوره طلاق
۲۶۹	تعریف مشاوره طلاق
۲۷۰	جهت‌گیری و تشخیص درمانگر
۲۷۲	تصمیم‌گیری در مورد طلاق
۲۷۳	جدایی سازمان‌یافته

صفحه	عنوان
۲۷۴	روش‌ها و فنون مشاوره طلاق
۲۷۴	الف) مداخله در بحران
۲۷۸	ب) مشاوره سوگ
۲۸۵	ج) سازگاری و بازسازی
۲۸۹	د) مشاوره حمایتی
۲۹۲	ه) مشاوره رشدی
۲۹۶	طلاق و فرزندان
۲۹۶	آثار طلاق بر فرزندان
۳۰۴	فصل هشتم: مداخله در مشکلات حاد زوجین به عنوان عوامل اصلی طلاق
۳۰۴	خشونت فیزیکی عاملی برای طلاق
۳۰۴	ماهیت
۳۰۵	شیوع
۳۰۵	آسیب‌شناسی پر خاشگری فیزیکی
۳۰۸	چرخه خشونت
۳۰۹	راهبردهای مداخله
۳۲۱	اعتیاد عاملی برای طلاق
۳۲۱	شیوع
۳۲۲	علل و پیامدهای اعتیاد در خانواده
۳۲۴	آثار و پیامدهای اعتیاد
۳۲۴	نشانه‌های اعتیاد
۳۲۵	وابستگی متقابل
۳۲۶	مکانیسم‌های دفاعی در همسر معتاد
۳۲۷	قواعد خانوادگی در خانواده‌های معتاد
۳۲۹	راهبردهای مداخله
۳۳۲	خیانت عاملی برای طلاق
۳۳۲	تعاریف و ماهیت
۳۳۴	فراوانی و عوامل خیانت
۳۳۵	عوامل خطر ساز برای خیانت
۳۳۶	انواع خیانت
۳۳۸	مراحل خیانت
۳۳۹	راهبردهای مداخله
۳۴۶	چند همسری

۳۵۰	فرسودگی زناشویی به عنوان عاملی در طلاق
۳۵۰	تعریف و ماهیت
۳۵۲	علائم فرسودگی
۳۵۲	عوامل مؤثر بر فرسودگی زناشویی
۳۵۳	تفاوت جنسیتی در فرسودگی زناشویی
۳۵۴	راهبردهای مداخله
۳۵۶	ایجاد فرصت‌هایی برای خودشکوفایی
۳۵۷	مشکلات جنسی عاملی برای طلاق
۳۵۷	اهمیت نیاز جنسی
۳۵۸	رابطه جنسی سالم
۳۵۹	عوامل مرتبط با ارتباط جنسی سالم
۳۶۰	نارضایتی جنسی
۳۶۱	اختلالات عملکرد جنسی
۳۶۲	انواع اختلالات جنسی
۳۶۶	علل اختلالات جنسی
۳۶۷	موارد درمان اختلالات جنسی
۳۶۸	مراحل درمان اختلالات جنسی
۳۷۰	فصل نهم: مباحث اخلاقی، قانونی و بهداشت روان مشاوران طلاق
۳۷۰	مباحث اخلاقی
۳۷۰	ضرورت مباحث اخلاقی
۳۷۲	اصول اخلاق حرفه‌ای در مشاوره طلاق
۳۸۲	مباحث قانونی
۳۸۲	ضرورت آگاهی و عملکرد قانونی مشاور طلاق
۳۸۶	اعمال غیرقانونی در مشاوره
۳۸۷	احضاریه و دستور دادگاه
۳۸۹	مباحث حقوقی و فقهی در ازدواج
۳۸۹	تعریف ازدواج
۳۹۰	انواع ازدواج
۳۹۰	شرایط و ضوابط ازدواج
۳۹۴	ازدواج‌های باطل یا ممنوع
۳۹۸	مباحث حقوقی و فقهی در طلاق
۳۹۸	تعریف طلاق
۳۹۸	انواع طلاق

صفحه	عنوان
۳۹۹	شرایط زن و مرد برای طلاق
۴۰۳	فرایند طلاق
۴۰۵	قانون حمایت از خانواده
۴۰۶	فصل اول: دادگاه خانواده
۴۰۹	فصل دوم: مراکز مشاوره خانوادگی
۴۱۰	فصل سوم: ازدواج
۴۱۱	فصل چهارم: طلاق
۴۱۴	فصل پنجم: حضانت و نگهداری اطفال و نفقه
۴۱۵	فصل ششم: حقوق وظیفه و مستمری
۴۱۶	فصل هفتم: مقررات کیفری
۴۱۸	تغییرات مربوط به قوانین حمایت از خانواده
۴۱۸	مهم ترین تغییرات قانون ۱۳۴۶
۴۱۹	مهم ترین تغییرات قانون ۱۳۵۳
۴۲۰	مهم ترین تغییرات قانون ۱۳۹۱
۴۲۱	بهداشت روانی مشاوران طلاق
۴۲۱	آسیب های ناشی از کار با مراجعان طلاق
۴۲۲	آسیب نیایی
۴۲۵	فرسودگی شغلی
۴۲۹	فهرست منابع
۴۵۰	فهرست اصطلاحات (فارسی - انگلیسی)
۴۵۵	فهرست اصطلاحات (انگلیسی - فارسی)

مقدمه

■ وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعُثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا (نساء / ۳۵).

و اگر از (ناسازگاری و) جدایی میان آن دو (زن و شوهر) بیم داشتید، پس داوری از خانواده شوهر، و داوری از خانواده زن برگزینید (تا به اختلاف آن دو رسیدگی کنند). اگر این دو بنای اصلاح داشته باشند خداوند میان آن دو را به توافق می‌رساند، زیرا خداوند (از نیات همه) باخبر و آگاه است.

طلاق^۱ ممکن است به عنوان نمادی از شکست در ازدواج تلقی شود. پیامد تمامی عوامل از قبیل نبود استحکام بخشی خانواده، فقدان رشد و پویایی در آن، وجود عوامل تخریب خانواده، تأثیر تحولات اجتماعی بر آن و فقدان نظام پیشگیری و ضعف منابع حمایتی خانواده می‌تواند به طلاق منجر شوند. موارد فوق خانواده را دچار ضعف و آسیب می‌کنند و زوجین زمانی که از حل مشکلات خود ناتوان می‌شوند، ممکن است درخواست طلاق کنند. درواقع بسیاری از درخواست‌های طلاق، درخواست کمک و حمایت است؛ پس می‌توان به خانواده‌ها کمک کرد و از بسیاری از طلاق‌ها پیشگیری نمود. مواردی هم وجود دارند که با وجود تلاش‌های بسیار، نتیجه مطلوبی حاصل نمی‌شود یا عوامل خطر مختلفی در رابطه یا در فرد هستند که تغییر را دشوار ساخته‌اند. در چنین شرایطی طلاق هرچند مذموم است ولی به عنوان یک راه حل مطرح می‌شود. چنانچه خانواده آسیب‌ها و ضعف‌های مزبور را داشته باشد و راه طلاق هم بسته شود، احتمال بروز خطرات و آسیب‌های دیگری از جمله خیانت و خودکشی به وجود می‌آید.

روش‌های مداخله در طلاق از هر راهبردی که باشد با افراد و موقعیت‌هایی سروکار دارد که دقت در آن‌ها یک اصل اساسی است. حمایت و کمک به زوج متقاضی طلاق باید با دقت بالا و با رعایت جوانب احتیاط و به موقع باشد. هر نوع درمانی که ارائه می‌شود نیاز به

1. divorce

الحاق، درک، همدلی، شناخت روان‌پویایی‌های فردی و زوجی و آگاهی از چگونگی درگیری زوجین در طلاق دارد. با توجه به اقدامات کمکی ممکن، اصول، روش‌ها و فنون کمک به زوجین متقاضی طلاق - که در این کتاب به آن‌ها اشاره شده است - می‌توانند شامل آرامش‌بخشی، کنترل خشم، حل مشکل، سازگاری زناشویی و ارتقای مهارت‌های زندگی باشند. تمامی این اقدامات در خدمت حمایت، تسکین و رشدند. برجسته‌ترین نتیجه درمان طلاق توانا ساختن اعضای خانواده در تجهیز بهتر جهت اجتناب از بحران یا در صورت لزوم حل و فصل خطرهای عمده است. علاوه بر این برخی زوجین مستعد، استعدادهای بالقوه خود را رشد داده و به سطح کارکردی و هیجانی بالاتری نسبت به سطح قبل از درخواست طلاق می‌رسند؛ بالاخره اینکه ختم مداخله در طلاق در شرایطی خواهد بود که شواهد نشان دهند بحران حل شده و خانواده آشکارا همه مراحل رشد و حل و فصل طلاق را درک کرده است.

بحث مداخله در طلاق در حالی مطرح می‌شود که در فرهنگ جامعه ما طلاق نهی شده است و مذموم تلقی می‌شود، در عین حال میزان آن در دهه اخیر رو به افزایش نهاده است. روش‌های روان‌شناختی و فنون مشاوره‌ای مداخله در طلاق و کمک به آسیب‌دیدگان ناشی از آن با مداخله‌های جاری برای نیازمندان عادی مشاوره و روان‌درمانی تفاوت دارند. ضروری است این روش‌ها در متون علمی مورد بحث قرار گیرند و به مشاوران و مداخله‌کنندگان طلاق آموزش داده شوند. این در حالی است که برنامه‌های آموزش مشاوره و روان‌درمانی در کشور ما فاقد دروس نظری یا عملی در زمینه این گونه مداخله‌هاست. هنوز درمانگرانی هستند که به زوج‌درمانی و مداخله در امر زوجین متقاضی طلاق می‌پردازند، بی‌آنکه در زمینه چگونگی کار با زوج‌ها آموزشی دیده باشند. از سوی دیگر، این حوزه از ضعف جدی نظریه‌پردازی رنج می‌برد. ضعف علمی و نظریه‌پردازی در حوزه مطالعات خانواده ایرانی بیش از هر چیز می‌تواند ناشی از آن باشد که این حوزه مطالعاتی در کشور ما به گونه علمی و سازمان‌یافته شکل نگرفته است و کسانی که در این زمینه مطلبی گفته یا نوشته‌اند، بیشتر نتیجه تجارب و مطالعات شخصی خود را منتشر کرده‌اند.

هرچند کتاب حاضر توانایی برآورده ساختن چنین انتظاری را ندارد، ولی حتی المقدور سعی بر این بوده است تا این گونه مباحثات در جامعه علمی کشور مطرح شوند. امید می‌رود نظرات صاحب‌نظران بتواند به تکمیل و تکامل اصول، روش‌ها و فنون مشاوره طلاق کمک نماید. این کتاب هرچند می‌تواند برای تمامی علاقه‌مندان، محققان و مدیران جامعه مورد استفاده قرار گیرد، به طور ویژه انتظار می‌رود روان‌شناسان، مشاوران، روان‌پزشکان، مددکاران

و دانشجویان این رشته‌های یاورانه در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری و کسانی که دلسوزانه به یاری خانواده‌ها می‌شتابند این کتاب را با دقت و تأمل بیشتری مطالعه کرده و نظرات و پیشنهادها را به مؤلف انعکاس دهند.

نکته قابل توجه این است که در این کتاب عبارات «روان‌درمانی» و «مشاوره» یا عبارات «روان‌درمانگر» و «مشاور» مترادف و گاهی به جای هم استفاده شده‌اند. هرچند ممکن است در جایی مشاور ذکر شده باشد یا در جایی صرفاً روان‌درمانگر یا روان‌درمانی آمده باشد ولی در همه این موارد منظور یکی است و تلاشی برای تمایز این تخصص‌ها نشده است. از نظر مؤلف تمامی این تخصص‌ها در مداخله با طلاق مشابه هم عمل می‌کنند. همه آن‌ها در حوزه حرفه‌های یاورانه قرار دارند و جداسازی آن‌ها در این مداخله ضمن اینکه فاقد پایه‌های علمی است، کار اضافی نیز تلقی می‌شود. علاوه بر این، متخصص مداخله در طلاق، متخصص فراتر از تخصص مشاوره و روان‌درمانی موجود است و تمامی افرادی که برای مداخله در طلاق داوطلب یا گزینش می‌شوند باید دوره‌هایی فراتر از دروس دانشگاهی خود را بگذرانند. هرچند همه آن‌ها باید زمینه‌های قبلی تحصیل در مشاوره و روان‌درمانی خانواده را داشته باشند. هدف این کتاب افزایش توانمندی‌های تخصصی مشاوران برای ارائه خدمات به مراجعان طلاق است. مطابق قانون حمایت از خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۹ مجلس شورای اسلامی، تمامی متقاضیان طلاق باید فرایند مشاوره را طی کنند. این کتاب برای تمامی مشاورانی که با زوجین متقاضی طلاق کار می‌کنند قابل استفاده است؛ زوجینی که در طیف وسیعی از تصمیم‌گیری طلاق قرار دارند: چه آن‌هایی که از درخواست طلاق به عنوان روشی برای چاره‌جویی حل مشکل استفاده می‌کنند یا آنانی که تصمیم جدی برای طلاق دارند یا زوجینی که بودن آن‌ها در کنار هم ممکن است خطر جانی برایشان داشته باشد. ما به طلاق به عنوان بحران نگاه می‌کنیم. در بحران سه نوع مداخله مطرح است: مداخله پیش از بحران (پیشگیرانه)، مداخله در حین بحران و مداخله پس از بحران. بنابراین، این کتاب هم با نگاه پیشگیری و هم مداخله در بحران طلاق و هم برای کمک به گذر از دوره بحرانی پس از طلاق تدوین شده است.

در کتاب حاضر تلاش شده است تا مطالب به زبانی ساده و روان باشند و همچنین کاربردی بودن و انطباق فرهنگی مطالب در جامعه ما یکی از ملاک‌های گزینش و چینش مطالب است و همچنین کوشیده‌ام تا کتاب به صورت جامع و تا حد ممکن کامل تدوین شود.

این کتاب ۹ فصل دارد: فصل اول، خانواده سالم (ازدواج بدون طلاق) را در ابعاد آشنایی با مفاهیم خانواده، شاخص‌های ازدواج پایدار، مؤلفه‌های استحکام‌بخش خانواده و عوامل آسیب

و تخریب خانواده مورد بررسی قرار داده است. در فصل دوم مفاهیم طلاق از منظر روان‌شناختی، حقوقی و شرعی مطرح شده است. تعریف، ماهیت، فرایند، انواع و اقسام طلاق در این فصل مورد بحث قرار گرفته‌اند. در فصل سوم علل و عوامل مؤثر در شکل‌گیری طلاق آورده شده است. در این فصل سعی شده تا فهرست کاملی از عوامل مطابق دسته‌بندی مشخص و قابل استفاده متخصصان آورده شود. در فصل چهارم روش‌های ارزیابی طلاق آمده است. در اینجا، هم متغیرهای مورد ارزیابی و هم روش‌ها و فنون ارزیابی از طریق مصاحبه و به‌کارگیری ابزارهای سنجش مورد بحث قرار گرفته‌اند. در فصل پنجم روش‌های مشاوره‌ای برای کاهش طلاق آورده شده است. در این فصل، روش‌ها و فنون مداخله و فرایند مشاوره برای متقاضیان طلاق به صورت گام به گام مورد بحث قرار گرفته‌اند. فصل ششم به مداخلات پیشگیری از طلاق اختصاص یافته است. همواره و در تمامی مداخلات بحران و از جمله طلاق، پیشگیری بسیار مهم و ضروری است. فصل هفتم به روش‌های مشاوره‌ای برای زوجین طلاق گرفته، می‌پردازد. در این فصل در مورد روش‌های حمایت و کمک حرفه‌ای به افراد پس از طلاق بحث شده تا آن‌ها بتوانند بحران طلاق را با کمترین آسیب پشت سر بگذارند. در فصل هشتم، درباره مداخله در مشکلات حاد زوجین از قبیل خشونت، اعتیاد، خیانت، فرسودگی و مشکلات جنسی بحث شده است. این‌ها عوامل مهم و اساسی در تعارضات و ناسازگاری‌های زناشویی هستند. در نهایت فصل نهم به مباحث اخلاقی، قانونی و بهداشت روانی مشاوران بحران پرداخته است. این فصل برای کمک، حمایت و پشتیبانی از خود مشاوران طلاق است.

در تدوین این کتاب هرچند تلاش شده تا برای توضیح مطالب از مجموعه‌ای از منابع استفاده شود، لذا از منابع بیشتری در این زمینه بهره برده شده است و این منابع بسیار غنی از مطالب مرتبط با موضوعات مختلف طلاق هستند.

در اینجا جا دارد از تمامی کسانی که در شروع، تکامل و آماده‌سازی این مجموعه مؤلف را یاری رسانیده‌اند، یاد کنم و بدین وسیله از آن‌ها سپاس‌گزاری نمایم: معاونت پیشگیری سازمان بهزیستی که فرصت انجام دادن این کار را فراهم ساخته است، سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم اسلامی و انسانی دانشگاه‌ها (سمت) که فرایند ارزیابی و چاپ و نشر را برعهده داشتند، اساتید ارجمندم که مباحث آن‌ها در کلاس‌ها برای من راه‌گشا بود، و در آخر دانشجویان خوبم که در درس مشاوره ازدواج و خانواده و زوج‌درمانی موضوع را با جدیت دنبال کرده، مورد بحث می‌گذاشتند. برای تمامی این عزیزان آرزوی موفقیت دارم.

خدابخش احمدی